

نمادپردازی در تعنیت (روزه) یهودیان

زهرا حسینی حمید^۱

بتول نیکان^۲

چکیده

بخشی از فرهنگ یهودیان با نمادها شکل گرفته و این نمادها، در حقیقت تاریخ یهودیت را ساخته‌اند. یکی از این نمادها تعنیت (روزه) است. تعنیت به معنی «رنج دادن» است و در فرهنگ دینی به خودداری و پرهیز از چیزهای خاص در زمان معین و به دست آوردن بخشش الهی اشاره دارد. اهداف روزه شامل توبه و طلب بخشش، یادآوری یک مناسبت یا سوگواری و استجابت حاجت هستند. اولین و معروف‌ترین تعنیت یهودیان، تعنیت یوم‌کیپور نام دارد. این تعنیت با هدف بخشش گناهان (میان انسان و خداوند) انجام می‌شود. تعنیت‌های کوچکتر عبارتند از: تعنیت نهم ماه آو (آب)، سوگ‌ناک‌ترین روز در سال یهودی و سالروز تخریب معابد اول و دوم در اورشلیم. تعنیت هفدهم ماه تموز برای قحطی در شهر اورشلیم در اثر سه سال محاصره‌ی نبوکدنصر و شکاف در دیوارهای شهر. تعنیت دهم ماه طوت به مناسبت آغاز محاصره‌ی اورشلیم توسط پادشاه بابل. تعنیت گدلایا، به مناسبت کشته‌شدن گدلایا به‌عنوان شهردار یهودیه بعد از تصرف اورشلیم و تعنیت استر.

کلمات کلیدی: تعنیت، یوم‌کیپور، روزه یهودی، مناسک یهود

^۱ . استادیار دانشگاه آزاد اسلامی-واحد تهران شمال

^۲ . دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته ادیان و عرفان، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال.

مقدمه

بحث درباره‌ی نماد در هر دینی بیانگر مشخصه آن دین است؛ به‌ویژه در نگاه اول، نمادها معرف گویایی از دین‌اند. توجه به نمادها ذهن را به سوی تاریخچه و علل پیدایش آن می‌برد. به نظر می‌رسد دین یهود نمادهای بسیاری داشته باشد. نمادهایی که سمبل یهودیت شناخته شده‌اند و نمادهایی که در مراسم عبادی به صورت نماز و روزه و... در بین آنان وجود دارد. این مقاله در نظر دارد نماد روزه و پیشینه تاریخی و چگونگی نقش آن در فرهنگ و تاریخ یهودیت را بیابد. بررسی نمادهای دینی در یهودیت موضوعی کاملاً جدید است، با آنکه در گذشته تحقیقاتی مختصر در زمینه شعائر دینی در یهودیت توسط انجمن کلیمیان تهران، انجام شده است، اما هیچ‌گونه پژوهشی در ارتباط با نمادشناسی این دین صورت نپذیرفته است. در این مقاله می‌خواهیم بدانیم جایگاه روزه در دین یهود چیست؟ همچنین روزه در این دین چگونه نمادپردازی شد؟ فرض بر این است که در دین یهود روزه به‌صورت نمادین تعریف شده است. نمادهای مربوط به دین یهود مختص به یهودیان است. همچنین نمادها عامل انسجام یهودیان در دوره اسارت و بعد از آن بوده است.

معنا و پیشینه تعنیت

تعنیت^۱ (روزه) به‌عنوان یکی از نمادهای دین یهود عملی عبادی و هماهنگ با روح و روان انسان است که در صورت تحقق دقیق و با توجه به شرایط و معیارهای یک روزه واقعی، نتایج مهمی را در امور روحی، روانی، معنوی، بهداشتی، اقتصادی و ... برای فرد و اجتماع به ارمغان می‌آورد. روزه نیروی مقاومت فرد را افزایش می‌دهد تا انسان را به مقام پرهیز برساند. تفاوت روزه در ادیان سامی از جهت تعداد و چگونگی انجام آنهاست، هرچند در ادیان مختلف جزئیات و کیفیت روزه تفاوت دارد، اما هدف آن به‌طور کلی تهذیب نفس و ایجاد طهارت و پاکی معنوی و رفع رنج و بلاست.^۲ روزه گرفتن در میان ادیان الهی، تاریخی بس طولانی دارد و از جمله عبادات دیرینه‌ای است که پیدایش آن را می‌توان با رانده‌شدن حضرت آدم و حوا از بهشت مقارن دانست. حضرت موسی (ع) نیز قبل از دریافت تورا، چهل روز و چهل شب روزه داشته است، چنان‌که از قول او آمده است: «در هنگام بالا رفتنم به آن کوه (سینا) برای گرفتن الواح سنگی یعنی لوح‌های (عهد از خداوند) چهل روز و چهل شب نان نخوردم و آب ننوشیدم».^۳ قوم یهود غالباً در موقعی که می‌خواستند اظهار عجز و تواضع در حضور خدا نمایند تعنیت می‌گرفتند تا به گناهان خود اعتراف نموده و به واسطه روزه و توبه رضای خداوند را به‌دست آورند.

تعنیت در کلام عبری به معنی تحت‌اللفظی «رنج دادن» است^۴ و در فرهنگ شریعت دینی عبارت است از: خودداری و پرهیز از چیزهای خاص در زمان معین و به‌دست آوردن بخشش الهی.^۵ تعنیت علامتی است برای

^۱. Ta'anit

^۲. نک: «روزه»، <http://www.tebyan.net>

^۳. سفر تثنیه، باب ۹، بند ۹.

^۴. نک: آبائی، آرش، «تعنیت»، *افق بینا*، ش ۳، ص ۱۳؛ اشرفی، عباس، *عبادت در ادیان ابراهیمی*، ص ۱۱۵.

^۵. cf. Cohn, Sherbok Dan, *Judaism History, Belief and Practice*, p.528.

سوگواری، پشیمانی از خطا و توبه (تשובا).^۱ در دین یهود سه راه متعارف برای نزدیکی به خداوند و کسب رحمت او وجود دارد: صوم، قل و مامون، یعنی روزه، دعا و صدقه. بنابراین یک فرد مؤمن یهودی روزه می‌گیرد تا به خداوند نزدیک شود.^۲ تعنیت به عنوان یکی از این راه‌ها، امری بسیار متداول و معمول در بین یهودیان است که در قالب‌های واجب و اختیاری برگزار می‌شود.^۳ در دین یهود دختران از سن ۱۲ سالگی و پسران از ۱۳ سالگی موظف به گرفتن روزه می‌شوند و بیماران و زنان باردار و شیرده از آن معاف هستند.

اهداف و آداب تعنیت

تعنیت در نوشتار مقدس یهود، تنها برای ابراز پشیمانی از گناه و بازگشت به یک زندگی سالم و طلب رحمت از خداوند نیست، بلکه اهداف دیگری را نیز دربرمی‌گیرد. انبیا برای شایستگی دریافت وحی، تعنیت می‌گرفتند،^۴ در آئین پرستش معبد اول، روزه جزء ثابت و دائمی بود. به‌علاوه هنگام مرگ رهبر ملی (مثل شائول) تعنیت عمومی اعلام می‌شد.^۵ هدف این‌گونه روزه‌داری مسائل بسیاری بود که وسیع‌ترین عملکرد آن به پایان رساندن مصیبت و بدبختی بود.^۶ بنی‌اسرائیل هنگام جنگ با دشمنان بت‌پرست، تعنیت‌های عمومی می‌گرفتند تا راهنمایی‌های الهی را بهتر درک کنند و معلوم شود که پیروزی آنها تنها به‌خاطر نیروی بدنی نبوده است.^۷

آمادگی جسمانی برای تعنیت بسیار با اهمیت شمرده شده است، صرف خوراک مفصل قبل از شروع روزه، بسیار با ارزش و مستوجب ثواب شمرده شده است، زیرا فرد را برای اجرای یک فرمان الهی آماده می‌سازد.^۸ حضرت اشعیای نبی از قول خداوند، هدف واقعی تعنیت را به بنی‌اسرائیل این‌گونه تذکر می‌دهد که تعنیت مورد قبول خداوند، رنج انسان‌های روزه‌دار و تعظیم و تکریم ریاکارانه آنها در زمان روزه نیست بلکه برداشتن یوغ ظلم و رهایی‌بخشیدن به ضعفا و مظلومان به عنوان حاصل عملی این احکام و مراسم، مورد نظر خداوند و انبیای اوست.^۹ اهداف روزه (واجب) در یهود را می‌توان به ۳ بخش تقسیم کرد:

۱. توبه و طلب بخشش^{۱۰} (عبادت‌کننده در آن روز اشتباهات خود را برمی‌شمارد و تجدید پیمان می‌نماید).^۱

^۱ نک: اپستاین، ایزیدور، *یهودیت بررسی تاریخی*، ص ۲۱۵.

^۲ آبابی، «تعنیت»، ص ۱۳.

^۳ همان.

^۴ cf. Cohn, Ibid., p.528.

^۵ نک: سموئیل ۱، باب ۳۱، آیه ۱۳.

^۶ cf. Cohn, Ibid.

^۷ URL <http://www.tahoordanesh.com>, / «دعا و نیایش (نماز) در دین یهود».

^۸ Ibid.

^۹ نک: اشعیاء، باب ۵۸، آیه ۳-۶.

^{۱۰} نک: آبابی، «تعنیت»، <http://www.iranjewish.com>.

۲. یادآوری یک مناسبت یا سوگواری^۲ (روزه نشانه‌ای برای وقف کردن فرد برای یک آگاهی روحانی است).^۳

۳. تلاش برای تحقیق یک آرزو یا استجابت حاجت.^۴

کتاب مقدس عبری تأکید دارد که تعنیت هدف نیست بلکه وسیله‌ای است که از طریق آن انسان قادر است از گناهانی که مرتکب شده است اظهار ندامت و توبه کند و با تغییر در رفتار و عمل خود توبه حقیقی از گناهان را متجلی سازد.^۵

انواع تعنیت

تعنیت در کتاب مقدس عبری به تعنیت شخصی و جمعی، تعنیت بزرگ و تعنیت‌های کوچک تقسیم می‌شود. الف) تعنیت شخصی: این تعنیت‌ها معمولاً به دلیل یاد بود مرگ نزدیکان^۶ درحالت حزن و اندوه یا استغفار و توبه،^۷ یا رسم تعنیت عروس و داماد در روز ازدواج برای ورود به یک زندگی مقدس انجام می‌پذیرد.^۸ ب) تعنیت جمعی: (تعنیت صیور) این تعنیت در هنگام مصیبت‌های جمعی و التماس دعا برای قوم و اعیاد و... صورت می‌پذیرد^۹ که در آن تمام افراد جامعه، جز اطفال و بیماران موظف به روزه گرفتن هستند.^{۱۰} در روزه عمومی آنها در کنیسه جمع می‌شوند و کتاب مقدس می‌خوانند، عملی که در روزه‌های انفرادی متداول نیست.^{۱۱} تعنیت به‌عنوان یک نماد دینی با محدود کردن انسان در خودداری از اعمال ساده زندگی مثل خوردن و آشامیدن، او را وادار به تفکر و بررسی شفاف‌تر روش‌ها و اهداف زندگی خود می‌کند.^{۱۲} تعنیت به‌عنوان پرهیز می‌تواند یک نماد از جبران افراط‌ها و زیاده‌روی‌ها باشد چنانچه در کتاب مقدس آمده: «مگر روزه‌ای که من می‌پسندم این نیست که بندهای شرارت را بگشائید..... نان خود را به گرسنگان تقسیم نمائی و فقیران رانده شده را به خانه خود بیاوری و چون برهنه را ببینی او را بپوشانی.....»^{۱۳}.

^۱. cf. Ouaknin & et. al., *Symbols of Judaism*, p.70.

^۲. آبابی، «تعنیت»، ص ۱۳.

^۳. cf. Ouaknin, *Ibid.*, p.70.

^۴. آبابی، «تعنیت»، ص ۱۳.

^۵. <http://www.tebyan.net/> «روزه»..

^۶. Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.40.

^۷. اشرفی، همان، ص ۱۲۱.

^۸. Neusner, *Ibid*, p.40.

^۹. اشرفی، همان.

^{۱۰}. ایستاین، همان.

^{۱۱} - Neusner, Jacob, *Rabbinic Narrative: A Cocumentary Perspective*, p.176.

^{۱۲}. URL <http://www.tahooranesh.com/> «روزه و احکام آن در دین یهود».

^{۱۳}. اشعیا، فصل ۵۸، آیه ۷.

تعنیت بزرگ یوم کیپور^۱

اولین و معروف‌ترین تعنیت یهودیان، تعنیت یوم کیپور نام دارد که در دهم ماه تیشری (ماه هفتم تقویم عبری) ذکر شده است. این روزه با هدف بخشش گناهان (میان انسان و خداوند) انجام می‌شود.^۲ در کتاب مقدس هیچ نشانی از روزهای روزه‌داری، به‌خصوص در تقویم سالانه (به جز روز کفاره و جبران) نیامده است^۳ و اهمیت آن از شبات (شنبه) بیشتر است.^۴ «برای شما قانون ابدی باشد که در دهمین روز از ماه هفتم جان‌های خود را رنج دهید... زیرا در این روز برای شما طلب عفو می‌شود...» (و در صورت توبه) از تمام خطاهایی که نسبت به خداوند مرتکب شده‌اید مبرا می‌شوید.^۵ ریشه این تعنیت، به عفو بنی‌اسرائیل از جانب خداوند در صحرای سینا باز می‌گردد. حضرت موسی اولین بار، چهل روز در کوه سینا توقف کرد تا تورا (۱۰ فرمان) را دریافت نمود و پس از بازگشت از کوه تمرد گروهی از بنی‌اسرائیل را مشاهده کرد. پس از توبیخ قوم و پشیمانی آنها، چهل روز دیگر در بالای کوه برای قوم طلب عفو کرد و پس از آن به فرمان خداوند، ۴۰ روز دیگر در بالای کوه رفت تا برای دومین بار الواح ده فرمان را دریافت کند. موسی در دهم ماه هفتم از کوه پایین آمد و چون این روز برای بنی‌اسرائیل، نشان عفو خطاهای آنها از سوی خداوند بود. این روز به‌عنوان یوم کیپور یعنی روز بخشش گناهان تعیین شد.^۶

تعنیت یوم کیپور را روزه توبه و روزه بزرگ نیز می‌گویند.^۷ این روز، روز تجدید پیمان و برای یهودیان تمام جهان شناخته‌ترین روز، هم از جنبه روحی و هم روان‌شناسانه است.^۸ یهودیان جهان در این روز، روزه ۲۵ ساعته می‌گیرند، یعنی روزه آنها از قبل از غروب شروع و تا بعد از غروب روز بعد ادامه می‌یابد.^۹ ایشان تمام وقت در کنیسه‌ها به عبادت می‌پردازند و از انجام کارهایی از جمله: خوردن و آشامیدن، استحمام و هرگونه شستشوی غیرضروری، آرایش و مالیدن کرم، پوشیدن کفش چرمی^{۱۰} و هر نوع تماس بین زن و شوهر پرهیز می‌کنند. معمولاً در یوم کیپور لباس ساده کتانی می-

^۱. Yom Kippur

^۲. نک: حمامی لاله‌زار، یونس، فرهنگ و بینش یهود، اول متوسطه، ص ۵۷.

^۳. Cohn, Ibid.

^۴. اپستاین، همان.

^۵. سفر لاویان، باب ۱۶، آیه ۲۹-۳۱ / سفر اعداد، باب ۲۹، آیه ۷.

^۶ <http://www.tahoordanesh.com/> «دعا و نیایش (نماز) در دین یهود».

^۷. نک: آبائی، «تعنیت»، ص ۱۳ / <http://www.tebyan.net>

^۸. Ouaknin, p.70.

^۹. Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, P.40.

^{۱۰}. Ouaknin, p.70.

پوشند تا تمام افراد جامعه هم‌رنگ باشند.^۱ در این روز قبل از روزه رسم است پول یا غذا به فقیر دهند. در این مورد جعبه‌های مخصوص به نام «صدقا»^۲ در تمام دنیا یافت می‌شود.^۳ صدقا عبارتی است که برای نیکوکاری و عمل بخشندگی به صورت عمومی و به عنوان کمک به مستمندان به‌طور اخص «وجوه برای نیکوکاری» به کار می‌رود. انجام عملی از بخشندگی که از طریق آن شما شخصاً به‌عنوان کسی که کاری را انجام داده و قانون او را به انجام آن مجبور نکرده مورد توجه قرار داده می‌شوید، بنابراین دادن صدقا به مستمند شایستگی را برای اهداکننده به ارمغان می‌آورد.^۴ رسم است به نشانه کفاره گناهان برای هر زن یک مرغ و برای هر مرد خروسی را گرفته و شحیطا (ذبح شرعی) می‌کنند، این رسم «کَپر» نامیده می‌شود. پیش از شحیطا جملاتی بدین مضمون خوانده می‌شود: «این حیوان، کفاره‌ی گناه من باشد و به جای من خونش ریخته شود».^۵ این یک نماد است از این که یک فرد از زیر بار اشتباهاتش رها شود.^۶ این ذبح را به‌عنوان صدقه به فقرا می‌دهند. چنانچه دسترسی به مرغ زنده یا شحیطای آن نباشد، می‌توان قیمت معادل آن را به‌عنوان صدقه، به فقرا و مستمندان داد و یا صرف هزینه‌های آموزش مذهبی کرد.^۷ یوم کیپور نام‌های دیگری نیز دارد که هر کدام جنبه نمادشناسانه دارد و عبارتند از:

۱. یوم عاسور: عاسور به معنای «ده»، از آنجا که موسی در دهم ماه تیشری از کوه پائین آمد و ترمرد گروهی از بنی اسرائیل را مشاهده کرد، این روز به‌عنوان نمادی از بخشش گناه بنی اسرائیل از جانب خداوند تعیین شد.
  ۲. یوم آدیر: آدیر به معنای «جلیل و با عزت»، (این روز نمادی از شکوه و عظمت و بزرگی خداوند است که با دستور تعینت در این روز از گناه بنی اسرائیل نسبت به خود چشم‌پوشی کرد).
  ۳. یوم هَسِلیحا: به معنای روز «بخشش و عفو» گناهان، (این روز نمادی از بخشش و عفو بنی اسرائیل توسط خداوند است زیرا این روز تنها روزه‌ای است که دستور آن به‌طور مستقیم از جانب خداوند در *تورا* آمده است).
  ۴. یوم هَقادُوش: یعنی «روز مقدس»، (این روز نمادی از تقدس است زیرا در این روز یهودیان با گرفتن تعینت ۲۵ ساعته و راز و نیاز به درگاه الهی خود را بیش از ایام دیگر به خدای خود نزدیک احساس می‌کنند زیرا که می‌دانند خداوند بزرگ و با عظمت تعینت این روز را به دلیل نزدیکی ایشان به خود قرار داده است).^۸
- پیش از غروب آفتاب و شروع کیپور، خانم خانه دو شمع روشن می‌کند و براخای (دعا) مخصوص آن را می‌گوید. در این روز چهار بار تفیلا (نماز) خوانده می‌شود که شامل شحریت، موساف، مینحا و نعیلاست.^۱ یکی از باشکوه‌ترین و

^۱ . نک: حمای لاله‌زار، یونس، تعلیمات دینی و فرهنگ قوم یهود، سوم راهنمایی، ص ۱۴.

^۲ tzedaka

^۳ . Ouaknin, p.70.

^۴ . Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.143.

^۵ . نک: حمای لاله‌زار، یونس، فرهنگ و بینش یهود، اول متوسطه، ص ۵۵ .

^۶ . Ouaknin, p.70.

^۷ . نک: حمای لاله‌زار، یونس، فرهنگ و بینش یهود، اول متوسطه، ص ۵۵.

^۸ . همان.

مؤثرترین نمازهای شب‌کیپور قسمت دعای «کل‌نیدره» است. هنگامی که پیشنماز در کنیسه این دعا را می‌خواند احساسی از خوشحالی همراه با ترس، قلب‌ها را به ارتعاش درمی‌آورد. در این دعا آنها استدعا می‌کنند که تمام نذرهایی که کرده و موفق به انجام آن نشده‌اند بخشوده شود.^۲

آخرین تفیلاهی کیپور، «نعیلا» و به معنای «بسته شدن در» است که اشاره‌ای به پایان یافتن محکمه الهی و بسته شدن دروازه‌های آن دارد. این تفیلا در آستانه غروب روز کیپور با شوق و تمرکز خاصی خوانده می‌شود. پس از پایان مراسم، شوفار^۳ نواخته شده، تفیلاهی عرویت خروج از کیپور برگزار می‌گردد. آخرین مرحله خروج از کیپور، براخا گفتن بر شمع و براخای هودالا^۴ است.^۵

تعنیت‌های کوچک‌تر: تعنیت نهم ماه آو

تعنیت نهم ماه آو(آب)، تعنیت هفدهم ماه (تموز)، تعنیت دهم ماه (طوت)، تعنیت سوم ماه (تیشری) گدلیا^۶ و تعنیت استر در سیزدهم ماه آدار که همگی در کتاب زکریا^۷ نام برده شده است. نهم ماه آو به عبری «تیشعابآو»^۸ سوگناک‌ترین روز در سال یهودی است. یهودیان به مناسبت سالروز تخریب معابد اول و دوم در اورشلیم روزه می‌گیرند و عزاداری می‌کنند.^۹ ایشان ضمن آنکه از هر گونه لذت و شادی دست می‌کشند، با اجرای مراسم خاص و خواندن مرثیه‌های مذهبی، وقایع این روز را یادآوری می‌کنند.^{۱۰}

از جهت تاریخی در این روز، معابد اول و دوم بت‌همیقداش (معبد خداوند) با فاصله زمانی حدود ۴۹۰ سال ویران گشتند.^{۱۱} خرابی معبد اول توسط نبوکدنصر در ۵۸۶ (ق.م) و معبد دوم توسط تیتوس در (۷۰ م) انجام گرفت.^{۱۲} این روز تابع محدودیت‌های شدید و سخت‌گیرانه یوم کیپور است و نه روز قبل از آن، روزهای نیمه سوگواری شناخته می‌شود و در آنها بسیاری از یهودیان از خوردن گوشت و شراب خودداری می‌کنند، همچنان که سه هفته قبل از روزه هیچ‌نوع

۱. نک: همان، ص ۵۸، ۵۶.

۲. نک: حمامی لاله‌زار، یونس، تعلیمات دینی و فرهنگ قوم یهود، سوم راهنمایی، ص ۱۵ - ۱۴.

۳. «شوفار» یکی از قدیمی‌ترین آلات موسیقی است که در روزهای مقدس در کنیسه نواخته می‌شود.

۴. هودالا به معنی جدایی، جدایی بین روز مقدس و روزهای عادی هفته.

۵. حمامی لاله‌زار، یونس، فرهنگ و بینش یهود، اول متوسطه، ص ۵۹.

۶. اشرفی، همان، ص ۱۲۰ / شختر، حییم، و دیگران، واژه‌های فرهنگ یهود، ص ۱۲۴.

۷. زکریا، باب ۸، آیه ۱۹.

۸. Tishah B'Av

۹. Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.40.

۱۰. آبائی، «تعنیت»، ص ۱۳.

۱۱. آبائی، «تعنیت»، ص ۱۳.

۱۲. Cohn, p.529.

مراسم ازدواجی برگزار نمی‌شود. رسم است که این نُه روز (اول ماه تا آخر روز نهم آو) لباس خود را عوض نکنند لیکن روز شبات مستثنی است.^۱

روز نهم آو از سایر روزها جدی‌تر است به‌خاطر اینکه قبل از غروب شروع می‌شود و تا بعد از غروب روز بعد ادامه دارد (۲۵ ساعت)^۲ و بجز نخوردن و ننوشیدن^۳، به‌پا کردن کفش چرمی^۴ (زمان عزاداری) ممنوع است زیرا راحت‌تر از دیگر کفش‌هاست، خواندن و مطالعه تورا نیز مجاز نیست، زیرا باعث شادمانی قلب می‌شود، البته بجز قسمت‌هایی که مضامین آن رنج و مانند آن است. علاوه بر این نباید فرد یهودی در طول نیمه اول روز از صندلی یا جایگاهی عادی و متعارف برای نشستن استفاده کند.^۵ در آن روز کنیسه تاریک نگهداشته می‌شود و تنها آن مقدار نور که حاضران برای خواندن دعاها احتیاج دارند روشن خواهد شد. پوشش روی صندوق حاوی طومارهای تورا برداشته می‌شود. برخی بخش‌های شادمانه‌تر نماز کنیسه حذف می‌گردد. کتاب مراثی - از بخش کتوویم کتاب مقدس - را با لحنی سوگناک می‌خوانند.^۶ در این روز پرده آرک^۷ و پوشش رویش برداشته می‌شود، عبادت کننده‌ها کفش‌هایشان را در می‌آورند و روی صندلی‌های کوتاه‌تری می‌نشینند، در طول عبادت صبحگاهی تفیلین و طلیت پوشیده نمی‌شود اما در طی عبادت بعدازظهر پوشیده می‌شود.^۸ همچنین استحمام کردن، مصرف کرم عطری، ادوکلن و عطریات، گلاب و نزدیکی کردن نیز ممنوع می‌باشد. بیمارانی که نمی‌توانند روزه بگیرند، نباید در چنین روزی خوراک فراوان و لذت‌بخش مصرف کنند. در صورتی که روزه «هفدهم تموز» و «نهم آو» مصادف با شبات شود، روزه گرفتن را به روز یکشنبه موکول می‌کنند.^۹ در «تیشعابآو» یهودیان بر شکوه و جلال گذشته بت‌همیقداش (بیت المقدس) و سعادت و افتخارات سابق ملت خود ماتم می‌گیرند. این روز نماد خاطره همه قربانیانی است که در راه به‌وجود آمدن یک قوم شهید شده‌اند.^{۱۰}

^۱. اپستاین، همان.

^۲. Cohn, p.529.

^۳. گانصفرید، شلمو، روش زندگی بنی تورا، ص ۱۷۶.

^۴. شختر، همان، ص ۱۲۵.

^۵. آنترمن، آلن، باورها و آئین‌های یهودی، ص ۲۹۹.

^۶. همان.

^۷. پیشخوان نگهداری نسخه‌های تورا.

^۸ - تفیلین (نوار پیشانی بند و بازو بند) و طلیت (شال عبادی) دو نماد به‌عنوان پوشش برای مردان یهودی در نماز صبحگاهی است.

^۹. Cohn, Ibid.

^{۱۰}. گانصفرید، همان، ص ۱۱۷ و ۱۷۶-۱۷۷.

^{۱۱}. کلاپرن، ژیلبرت، تاریخ قوم یهود، ج ۲، ص ۱۷۳.

تعنیت هفدم ماه تموز^۱

روزه هفدهم تموز معمولاً در ژولای یا تیر ماه قرار می‌گیرد. بر اساس تفاسیر حاخامی این همان «روزه ماه چهارم» است که زخریای (زکریا) نبی^۲ از آن یاد کرده است.^۳ «در روز نهم از ماه چهارم (تموز) قحطی در شهر اورشلیم در اثر سه سال محاصره بخت‌النصر شدت یافت به طوری که دیگر نانی برای مردم آن سرزمین وجود نداشت^۴ و شهر مورد رخنه دشمنان قرار گرفت و سرانجام مقاومت آن شهر در هم شکست». سنت یهود رخدادهای سوگ‌آوری را با این تاریخ پیوند زده است که مهم‌تر از همه آنها^۵ شکافی است که در دیوارهای اورشلیم پیش از تخریب معبد دوم افتاده بود.^۶ روزه در ابتدا در روز نهم تموز، یعنی تاریخی که به گزارش یرمیا^۷ شکافی در دیوارهای اورشلیم در زمان معبد اول پیدا شده بود. از آنجا که این دو تاریخ بسیار نزدیک به یکدیگر و تخریب معبد دوم مصیبت بزرگ‌تری برای جامعه یهود دانسته شده، هفدهم تموز به‌عنوان نماینده رخدادهای هر دو معبد قرار داده شد. حتی تلمود اورشلیم ادعا دارد که در هر دو موقعیت شکاف‌ها در هفدهم تموز به‌وجود آمده‌اند و تاریخ اولیه نهم تموز اشتباهی بیش نبوده و از التقاط تاریخ‌ها ناشی شده است.^۸

تعنیت دهم طوت^۹

طوت، ماه دهم سال یهودی (بین دسامبر و ژانویه)^{۱۰} آغاز محاصره‌ی اورشلیم توسط نبوکدنصر پادشاه بابل است^{۱۱} که از طلوع فجر آغاز و هنگام شب پایان می‌پذیرد. آئین نماز این روز شامل عبادت برای طلب مغفرت و خواندن بخش‌هایی از سفر خروج^{۱۲} در ارتباط با عبادت گوساله طلایی و نیایش موسی برای طلب بخشش قوم است. در مراسم عبادت

^۱. Tammuz.

^۲. زکریا، باب ۸، آیه ۱۹.

^۳. آتزامن، همان، ص ۲۹۸.

^۴. شختر، همان، ص ۱۳۴.

^۵. ارمیا، باب ۵۲، آیه ۶ و ۷.

^۶. Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.40.

^۷. ارمیا، باب ۵۲، آیه ۶.

^۸. آتزامن، همان.

^۹. Tevet

^{۱۰}. Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.163.

^{۱۱}. «روزه»، <http://www.tebyan.net>.

^{۱۲}. سفر خروج، باب ۳۲ و ۳۴.

بعد از ظهر همان متن به اضافه هفتارا^۱ از اشعیا^۲ خوانده می شود. در اسرائیل طوت به عنوان یادآوری مرگ شش میلیون یهودی که به دست نازی ها در هولوکاست کشته شدند هم مورد توجه قرار می گیرد.^۳

تعنیت سوم ماتیشری (گدلیا)

بخت النصر در نهم ماه آو (۵۸۵ ق.م) خانه خداوند و قصرهای و خانه های شهر را خراب کرد و سوزاند و کلیه فلزات قیمتی را همراه کلیه ظروف طلا و نقره جمع آوری کرد و به بابل فرستاد. او گدلیا ابن اخیکام^۴ را به حکومت یهودیه منصوب کرد.^۵ بدین صورت گدلیا به عنوان شهردار یهودیه بعد از تصرف اورشلیم در سال (۵۸۶ ق.م) شناخته شد. اعضای خانواده او پُست های مهمی را در طی دهه های آخر پادشاهی یهودیه حفظ کرده بودند. پدر بزرگ او شافان^۶ و پدرش آخیکام هستند که از یوشع^۷ حمایت کردند.^۸ وقتی کلدانیان در سال ۵۸۶ ق.م که شهر اورشلیم را به تصرف در آورده بودند فهمیدند ارمیای نبی به دلیل نصایحی که گفته بود «با بابلیان جنگ نکنید» به حبس افتاده، نسبت به وی مهربانی کرده و پیشنهاد کردند به بابل بروند ولی ارمیای نبی که اقامت در وطن را به قصر دشمن ترجیح می داد نزد گدلیا رفت.^۹ گدلیا به میزپا (مصفه) در قلمرو حکم فرمایی بنیامین بازگشت. بسیاری از افسران ارتش و مردمی که فرار کرده بودند، اطراف او جمع شدند.^{۱۰} در میان مراجعت کنندگان شخصی به نام ایشماعیل بن نتنیا^{۱۱} (اسمعیل) از خانواده سلطنت بود. پادشاه عمون به نام بعلیس^{۱۲} چون دید یهودیه دارای حکومت جدیدی شده و ممکن است گدلیا رابطه یهودیه را با بابل اصلاح کند، بار دیگر کشور قد علم کند و به سمت ترقی رود، ایشماعیل را تحریک به کشتن گدلیا نمود.^{۱۳} مرکز در میزپا برای مدت طولانی باقی نماند و گدلیا همراه بابلی هایی که در میزپا سکنی گزیده بودند توسط اسمعیل بن نتنیا که با بعلیس پادشاه عمون در تماس بود به قتل رسیدند.^{۱۴}

^۱ . Haftarah بخش های انتخاب شده کتب انبیا (نبییم) که اغلب همراه با واقعه ای در متون اسفار پنجگانه است.

^۲ . اشعیا، باب ۵۵ و ۵۶.

^۳ . Cohn, *Ibid*, P.530.

^۴ . Gedaliah son Ahikam

^۵ . لوی، حبیب، *تاریخ یهود ایران*، ص ۱۱۶.

^۶ . Shaphan

^۷ . Josiah

^۸ . Liver, Jacob, "Gedaliah", *Encyclopadia Judaica*, v.7, p.407.

^۹ . لوی، همان، ص ۱۱۷.

^{۱۰} . Liver, *Ibid*.

^{۱۱} . Ishmael b.Nethaniah.

^{۱۲} . Baalis.

^{۱۳} . لوی، همان، ص ۱۱۹.

^{۱۴} . Liver, *Ibid* / Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.40.

یوحنا ابن قاریج و عده‌ای از سرداران لشکر پس از فهمیدن ماجرا، اسمعیل را تعقیب کردند ولی او توانست با هشت نفر فرار کند.^۱ آنها که پراکنده شده بودند شامل چندین افسر ارتش بودند که به مصر فرار کردند و ارمیا^۲ را از ترس اینکه بابلی‌ها آنها را مسئول مرگ گدلیا بدانند با خود بردند.^۳ ارمیای نبی به آنها یادآوری کرد که این عمل آخرین امید بقا و استقلال یهودیه را قطع خواهد کرد اما جمعیت از ترس بخت‌النصر به مصر رفته و در شهر ممفیس ساکن شدند و همان‌طور که ارمیای نبی پیش‌بینی کرده بود بابلی‌ها متوجه مصر شده و خرابی‌های بزرگی به شهر و معابر وارد کردند و به استقلال یهودیه خاتمه دادند.^۴ این روز به نام روز مرگ گدلیا به‌عنوان یک‌روز برای روزه‌داری شناخته شده است و در انجیل به نام «روزه ماه هفتم» و در تاریخ اخیر به نام «روزه گدلیا» نام دارد. بر اساس سنت این روز در سوم ماه تیشری می‌باشد.^۵

تعنیت استر^۶

طبق مندرجات کتاب مقدس یهود حدود ۲۴ قرن پیش «آحشوروش» (خشایارشاه پادشاه هخامنشی) ضیافت بزرگی به مناسبت به سلطنت رسیدن خویش برپا کرد، وی در اوج مستی دستور داد ملکه «وشتی» را به دربار آورند تا او در انظار پادشاهان و میهمانان، زیبایی خیره‌کننده خود را نمایش دهد. ملکه از این دستور سرپیچی می‌کند و به‌دست جلاد سپرده می‌شود. پس از رفع مستی و هوشیاری، پادشاه به یاد ملکه‌ی از دست‌رفته افتاد و عزم تجدید فراش نمود. از میان هزاران دختر و زن که در حرم خشایارشاه جمع شده بودند تنها استر بود که نظر شاه را به خود جلب کرد و خشایارشاه او را به‌عنوان ملکه انتخاب نمود.^۷ نفوذ کافران در دربار خشایارشاه، وی را بر آن داشت که جشنی برپا کند و نفوذ همان کافران باعث مستی شاه و فراخواندن ملکه به صحن مردان می‌شود، پس از نیامدن ملکه، کافران شاه را به دادن حکم قتل ملکه ترغیب می‌کنند تا این‌که بتوانند ملکه‌ای را به دربار بفرستند که حکومت را به تباهی کشانده و حکومت کافران را برپا نماید. ولی نقشه‌ی آنها با شکست مواجه شد و فردی خداترس و باایمان به‌جای «وشتی» می‌نشیند.^۸

مردخای پسرعموی استر و پیشوای دینی یهودیان ایران که به دربار سلطنتی راه داشت با یکی از وزرای مشرک پادشاه به نام هامان در مرام و عقیده اختلاف داشت و حاضر به تعظیم در برابر او نبود. هامان به‌عنوان نماینده‌ی تفکر یهود این رفتار مردخای را توهین و تمرد به خود تلقی کرده و توطئه‌ای را علیه یهودیان آن زمان طراحی می‌کند. او روز

^۱. لوی، همان.

^۲. Jeremiah

^۳. Liver, Ibid.

^۴. لوی، همان، صص ۱۱۹-۱۲۱.

^۵. Liver, Ibid.

^۶. Esther

^۷ نک: حمامی لاله‌زار، رابرت، «جشن پوریم»، نشریه انجمن کلیمیان، ص ۱.

^۸ نک: داوودپور، الیاس، «طومار استر»، نشریه انجمن کلیمیان، ص ۲.

سیزدهم ماه آدار سال (۳۵۵۰ ق.م) را که ماه تولد و وفات حضرت موسی است برای اجرای حکم قتل عام یهودیان انتخاب می‌کند.^۱ از آنجایی که قرعه به زبان عبری «پور» می‌شود این جشن به عنوان جشن پوریم^۲ (قرعه‌ها) معروف گشته است.^۳ مردخای با آگاهی از این نقشه شیطانی از استر تقاضا می‌کند تا با استفاده از مقام خود در رفع این خطر تلاش کند. یهودیان به توصیه استر و مردخای، سه روز تعینت می‌گیرند و با دعا به رحمت الهی متوسل می‌شوند. استر نیز موفق می‌شود که نظر پادشاه را به حقیقت معطوف و خطر را از یهودیان دور کند.^۴ روز سیزدهم ماه آدار مصادف با روزه است.^۵ بجز تعینت نهم آو و یوم کیپور (۲۵ ساعت) تعینت‌های دیگر همگی از طلوع آفتاب تا غروب گرفته می‌شوند^۶ و غیر از خوردن و آشامیدن، هیچ‌گونه محدودیتی اعمال نمی‌شود. در ایام عید و روزهای شنبه و روزهای اول ماه نو عبری، گرفتن روزه ممنوع است.^۷

نتیجه‌گیری

در کلام عبری روزه، «تعینت» به معنی رنج دادن و علامتی برای سوگواری، پشیمانی از خطا و توبه (تשובا) است. اهداف روزه (واجب) عبارت از: توبه و طلب بخشش، یادآوری یک مناسبت یا سوگواری و تلاش برای تحقق یک آرزو یا استجاب حاجت است. تعینت در *کتاب مقدس* به دو نوع شخصی و جمعی تقسیم می‌شود. اولین و معروف‌ترین تعینت یهودیان، تعینت یوم کیپور در دهم ماه تیشری است. این روزه با هدف بخشش گناهان (میان انسان و خداوند) انجام می‌شود و نماد عفو بنی اسرائیل از جانب خداوند در صحرای سینا است و تنها روزه‌ای است که دستور مستقیم خداوند در *تورا* می‌باشد. یهودیان جهان در این روز، روزه ۲۵ ساعته می‌گیرند، ایشان تمام وقت در کنیسه‌ها به عبادت می‌پردازند و از انجام کارهایی پرهیز می‌کنند. نام‌های دیگر یوم کیپور عبارتند از: یوم عاسور، به معنای «ده»، نماد بخشش گناه بنی اسرائیل از جانب خداوند. یوم آدیر، به معنای «جلیل و با عزت»، نماد شکوه و عظمت و بزرگی خداوند. یوم هسلیحا: به معنای «بخشش و عفو»، نماد بخشش و عفو گناه بنی اسرائیل توسط خداوند و یوم هقآدوش: یعنی «روز مقدس» که نماد تقدس است.

تعینت‌های کوچکتر عبارتند از: ۱. تعینت نهم ماه آو، «تیشعا باو» سوگناک‌ترین روز در سال یهودی است. این روز، نماد ویران شدن معابد اول و دوم بت‌همیقداش با فاصله زمانی حدود ۴۹۰ سال است. خرابی معبد اول توسط

^۱ نک: آباتی، «جشن پوریم»، *مجله افق بیبا*، ش ۷، ص ۱۳.

^۲ Purim

^۳ Cohn, *Ibid*, p.523.

^۴ نک: آباتی، «جشن پوریم»، ص ۱۳.

^۵ نک: گانصفرید، همان، ص ۲۰۷.

^۶ Neusner, Jacob, *The Routledge Dictionary of Judaism*, p.40.

^۷ «دعا و نیایش (نماز) در دین یهود»، <http://www.tahoordanesh.com>.

نبوکدنصر در ۵۸۶ (ق.م) و معبد دوم توسط تیتوس در (۷۰ م) مورد هجوم قرار گرفت. ۲. تعنیت روز هفدهم ماه تموز، نماد شدت قحطی در شهر اورشلیم در اثر سه سال محاصره بخت‌النصر و شکافی که در دیوارهای شهر پیش از تخریب معبد دوم افتاده بود که سرانجام مقاومت آن شهر درهم شکست. ۳. تعنیت روز دهم ماه طوت، نماد محاصره شهر اورشلیم توسط پادشاه بابل است. ۴. تعنیت روز سوم ماه تیشری مرسوم به روزه گدلیا، نماد کشته شدن گدلیابن‌اخی‌کام به دست ایشماعیل‌بن‌نتنیا (اسمعیل) بعد از منصوب شدنش توسط بخت‌النصر به حکومت یهودیه. ۵. روزه‌ی استر، در سیزدهم ماه آدار، به توصیه استر همسر خشایارشا سه روز، روزه عمومی گرفته می‌شود و نماد برطرف شدن خطر قتل عام یهودیان توسط توطئه‌ی مردخای وزیرخشایارشا و نماد واقعه پوریم می‌باشد.

منابع

۱. کتاب مقدس.
۲. اپستاین، ایزیدور، ۱۳۸۵، *یهودیت بررسی تاریخی*، بهزاد سالکی، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، تهران.
۳. اشرفی، عباس، ۱۳۸۴، *عبادت در ادیان ابراهیمی (یهودیت، مسیحیت، اسلام)*، امیرکبیر، تهران.
۴. آبائی، آرش، ۱۳۸۱، «تعنیت»، *مجله افق بینا*، ش ۳، انجمن کلیمیان، تهران.
۵. ....، ۱۳۷۸، «جشن پوریم»، *مجله افق بینا*، ش ۷، انجمن کلیمیان، تهران.
۶. آنترمن، آلن، ۱۳۸۵، *باورها و آئین‌های یهودی*، رضا فرزین، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، قم.
۷. حمای لاله‌زار، یونس و دیگران، ۱۳۸۲، *تعلیمات دینی و فرهنگ قوم یهود*، پایه سوم راهنمایی، انجمن کلیمیان، تهران.
۸. ....، .....، .....، *فرهنگ و بینش یهود*، سال اول آموزش متوسطه، انجمن کلیمیان، تهران.
۹. حمای لاله‌زار، رابرت، ۵۷۷۰عبری، «جشن پوریم»، *نشریه انجمن کلیمیان*، انجمن کلیمیان، تهران.
۱۰. داوودپور، لیاس، بی تا، «طومار استر»، انجمن کلیمیان، تهران.
۱۱. شختر و دیگران، حییم، ۱۳۵۶، *واژه‌های فرهنگ یهود*، منشه امیر، انجمن جوامع یهودی بنیاد یادبود، تهران.
۱۲. کلاپرن، ژیلبرت، ۱۳۴۷، *تاریخ قوم یهود*، مسعود همتی، انجمن فرهنگی اوتصرتورا گنج دانش ایران، قم.
۱۳. گانصفرید، شلمو، ۱۳۶۴، *روش زندگی بنی تورا*، منشه بن حاخام خزقیاه زرگری، انتشارات مذهبی بنی تورا، تهران.
۱۴. لوی، حبیب، ۱۳۳۴، *تاریخ یهود ایران*، یهودا بروخیه، ج ۱، تهران.
۱۵. آبائی، آرش، «تعنیت»، <http://www.jewishiran.com>
۱۶. «دعا و نیایش (نماز) در دین یهود»، [URL http://www.tahoordanesh.com](http://www.tahoordanesh.com)
۱۷. «روزه و احکام آن در دین یهود»، [URL http://www.tahoordanesh.com](http://www.tahoordanesh.com)
۱۸. «روزه»، <http://www.tebyan.net>

19. Cohn, Sherbok Dan,2003, *Judaism History, Belief And Practice*, Routledge, London.
20. Liver, Jacob,2007, "Gedaliah", *Encyclopedia Judaica*, Fred Skolnik (ed.), Thomson, v.7 , U.S.A.
21. Neusner, Jacib,2004, *The Routledge Dictionary of Judaism*, Routledge, New York.
22. ...., ..., 2004, *Rabbinic Narrative: A Cocumentary Perspective*, V.1, Brill leiden, Boston.
23. Ouaknin & et.al.,1997, *Symbols of Judaism*, Mimi Tompkins (ed.), Assoulin , Paris.